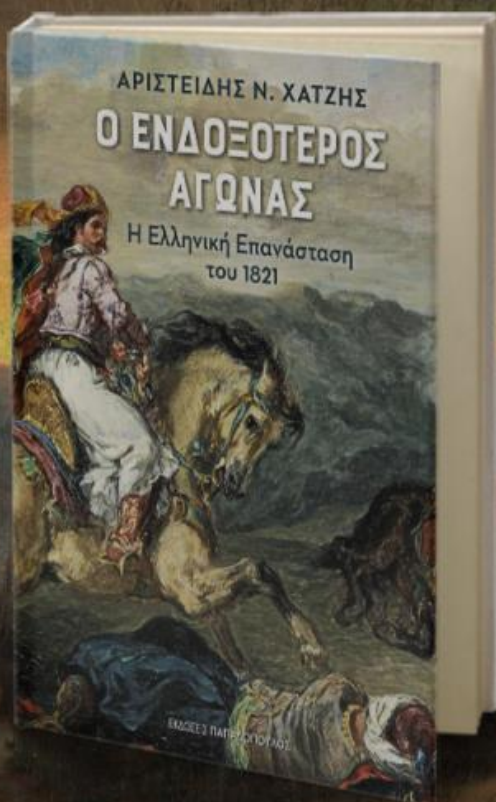

Protagon.

Ιστορίες για να σκεφτόμαστε διαφορετικά

Η Επανάσταση του 1821: Ιστορίες από τον «ενδοξότερο αγώνα»

Το πόνημα του Αριστεΐδη Χατζή «Ο ενδοξότερος αγώνας, Η Ελληνική Επανάσταση του 1821» δεν είναι γραμμένο με τη μέθοδο της μακρόθεν παρατήρησης, ο συγγραφέας δεν έχει βάλει κάτω τα γεγονότα ψυχρά και αποστασιοποιημένα. Κινείται πάντως χωρίς εθνικιστικές παρωπίδες, δημαγωγίες και λαϊκισμούς, με πλήρη επίγνωση του πολυδιάστατου της Εθνεγερσίας

Ελευθερία Κόλλια

7 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2021, 15:46

Όταν η Ιστορία γίνεται ανάγνωσμα στα χέρια των πολλών, κινδυνεύει να φτηνώνει, να κινηθεί μακριά από τις βιβλιογραφικές πηγές, την πολυπύοθητη ακρίβεια και προσήλωση στις αρχές στις έρευνας. Στο νέο βιβλίο του, «Ο ενδοξότερος αγώνας, Η Ελληνική Επανάσταση του 1821» (εκδόσεις Παπαδόπουλος), ο Αριστείδης Χατζής, καθηγητής στο Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης του ΕΚΠΑ και, μεταξύ άλλων, συνεργάτης του Protagon, επιτυγχάνει να γράψει popular history, να απευθυνθεί στο ευρύ κοινό, χωρίς να πέφτει στην παγίδα των επιστημονικών εκπτώσεων, του μπολιάσματος με στοιχεία μυθοπλασίας. Από την πρώτη σελίδα του ως την περίπου 600ή, ο συγγραφέας μετατρέπει τις πολύτιμες πληροφορίες που έχει αλιεύσει σε κατακλυσμιαία αφήγηση, με ρυθμό και ύφος που προδίδει την αγάπη του για την ιστορική επιστήμη.

Το βιβλίο έχει άποψη ασφαλώς για τα όσα διαδραματίζονται εκείνο τον καιρό – κι όχι μόνο στην ελληνική επικράτεια. Ο Χατζής υφαίνει το κείμενό του γύρω από δυο μεγάλους πρωταγωνιστές της Επανάστασης, τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο – πρόσωπα που γνωρίζουν τι πρέπει να γίνει για να βγει η χώρα από τα εθνικά αδιέξοδά της. Καθένας στον τομέα του, χωρίς να διαθέτουν ισχυρή πολιτική δύναμη. «Ο Κολοκοτρώνης θα σταθεροποιήσει στρατιωτικά την Επανάσταση με δυο μεγάλες στρατιωτικές επιτυχίες, ο Μαυροκορδάτος θα την αναβαθμίσει σε διεθνές γεγονός, ενεργοποιώντας έναν διπλωματικό ανταγωνισμό και θα αποδώσει τα μέγιστα», λέει χαρακτηριστικά ο συγγραφέας στο σημείωμά του, που παραδόξως βρίσκεται στο τέλος του βιβλίου, και πάντως μετά την αφήγηση, από επιλογή, για να μην προκαταληφθεί ο αναγνώστης. Η Ελληνική Επανάσταση αλλιώς.

Το κείμενο υποδηλοί πολλά επίπεδα προεργασίας, βαθιάς καταβύθισης σε ό,τι νοείται ως περιβάλλον για την εκδήλωση της Επανάστασης, αλλά και «έρωτα» για τη Μαίρη Σέλεϊ, διεθνώς καταξιωμένη συγγραφέα. Η Σέλεϊ έχει εξάλλου χαρίσει στον Αριστείδη Χατζή την έμπνευση για τον τίτλο του βιβλίου του, βάσει επιστολής της προς τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, τον οποίο και αναμφίβολα επηρέαζε. Στη δική της σκιά, και στη σκιά του ρομαντικού ποιητή και συζύγου της Πέρσι Σέλεϊ, έχει διαμορφωθεί ολόκληρο το βιβλίο.

Ο Αριστείδης Χατζής δεν έχει γράψει το βιβλίο με τη μέθοδο της μακρόθεν παρατήρησης, δεν έχει βάλει κάτω τα γεγονότα ψυχρά και αποστασιοποιημένα. Έχει παρεισφρήσει στην κοινωνία της εποχής, μοιάζει να παρατηρεί τα πρόσωπα που κινούνται πλάι του, αν δεν τα ζηλεύει κιόλας για την τύχη τους να ζουν σε περίοδο εγνωσμένης αξίας για την εθνική οντότητα της Ελλάδας. Χωρίς εθνικιστικές παρωπίδες, δημαγωγίες και λαϊκισμούς. Με πλήρη επίγνωση του πολυδιάστατου της Επανάστασης – και με θεσμικές προεκτάσεις, ακόμη, εκτός από στρατιωτικές και διπλωματικές.

Η Επανάσταση τα ανατρέπει όλα. Είναι η απαρχή της στροφής προς τη Δύση. Και ορόσημο πολιτισμικό. Το Protagon, έχοντας ήδη συστήσει το βιβλίο (δείτε εδώ), επιλέγει να σταθεί στην έκδοση, σταχυολογώντας χαρακτηριστικά αποσπάσματα.

Louis Dupré: Ο Νικολάκης Μητρόπουλος υψώνει τη σημαία με τον Σταυρό στα Σάλωνα, την ημέρα του Πάσχα του 1821

Ο Μαυροκορδάτος και οι γλώσσες

Ο συγγραφέας φιλοτεχνεί πορτρέτα με εντυπωσιακές λεπτομέρειες, αναδεικνύει πλείστες όσες αντιφάσεις, με δεδομένο το ιστορικό τους πλαίσιο.

«Η εκτεταμένη οικογένεια των Μαυροκορδάτων, ωστόσο, εξακολουθούσε να είναι πλούσια και ισχυρή. Τα μέγαρα των Μαυροκορδάτων αποτελούσαν πνευματικά κέντρα ελληνικής παιδείας στην πρωτεύουσα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο Αλέξανδρος έλαβε την παιδεία που κάθε φιλόδοξος νέος Φαναριώτης έπρεπε να λάβει. Αφού διδάχθηκε κατ' οίκον ελληνικά, γαλλικά και τουρκικά, φοίτησε στη Μεγάλη του Γένους Σχολή, δηλαδή στο ελληνικό γυμνάσιο της Κωνσταντινούπολης όπου τα τέκνα των Φαναριωτών προετοιμάζονταν για την πολλά υποσχόμενη, αλλά και εξαιρετικά επικίνδυνη σταδιοδρομία τους, αφού ένας δυσαρεστημένος σουλτάνος δεν ζητούσε την παραίτηση, αλλά το κεφάλι τους. Ο Μαυροκορδάτος ήταν ο πρώτος στην τάξη του, δείχνοντας ιδιαίτερη λατρεία στις γλώσσες, αλλά και στη φιλοσοφία, τα μαθηματικά και τις φυσικές επιστήμες. Είχε ταλέντο στην εκμάθηση γλωσσών, αλλά λάτρευε τη μητρική του γλώσσα, Απεχθανόταν τις δάνειες λέξεις, δηλαδή λέξεις υιοθετημένες από τα τουρκικά ή τα ιταλικά που είχαν εισχωρήσει στην καθομιλουμένη, και παρότρυνε τους συμμαθητές του να παίζουν ένα παιχνίδι: όποιος χρησιμοποιούσε λέξη τουρκικής ή ιταλικής προέλευσης θα πλήρωνε πρόστιμο. Προφανώς, οι λέξεις ήταν πολλές, κι έτσι ο Αλέξανδρος και οι συμμαθητές του αξιοποιούσαν τα αρκετά χρήματα που μαζεύονταν κάθε βδομάδα για να αγοράζουν ακριβά βιβλία από το εξωτερικό».

Η σχέση Καποδίστρια – Μαυροκορδάτου

Έχοντας ιδιαίτερα ογκώδες υλικό να διαφεντέψει, πέρα από το αίτημα για μια αφήγηση καθηλωτική, ο συγγραφέας δίνει πληροφορίες και μέσα από τις σχέσεις προσωπικοτήτων της εποχής.

«Ο Αλέξανδρος ήταν μόνο 27 ετών όταν το 1818 γνώρισε προσωπικά τον Αλέξανδρο Α', τον πανίσχυρο αυτοκράτορα της Ρωσίας. Δεν εντυπωσιάστηκε όμως τόσο από τον τσάρο όσο από έναν εκ των υπουργών του, έναν διπλωμάτη που τότε ήταν (κι εξακολουθούσε να είναι το 1821) ο πιο ισχυρός Έλληνας στον κόσμο: τον υπουργό Εξωτερικών της Ρωσίας, τον Κερκυραίο Ιωάννη Καποδίστρια. Σε αυτόν τον άντρα

λαχταρούσε ο Αλέξανδρος να κάνει την ερώτηση που κάθε μορφωμένος Έλληνας έκρυβε βαθιά μέσα του: “Τι θα απογίνει με το δύσμοιρο έθνος μας;”».

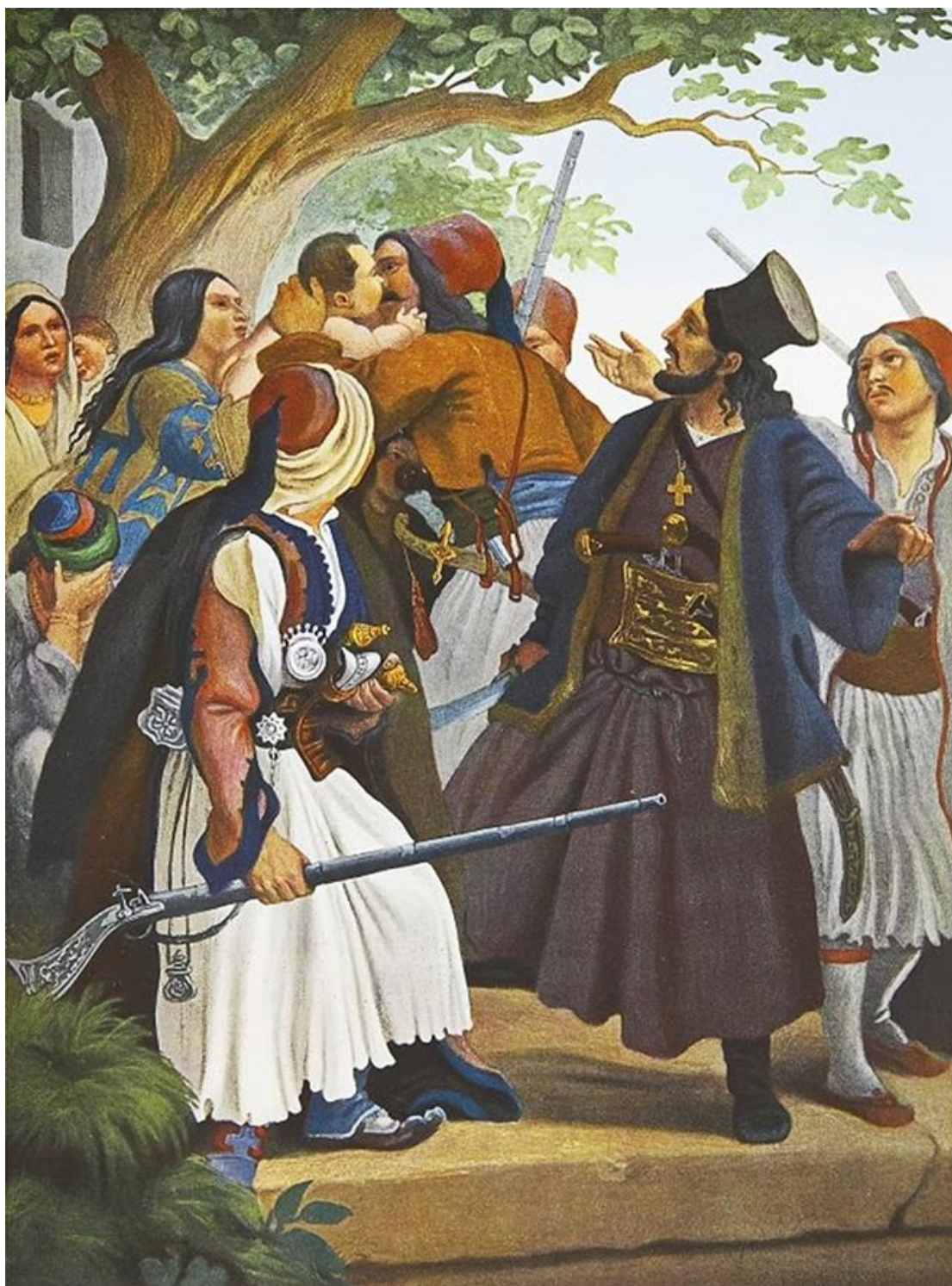
«(...) Του άρεσε (σ.σ.: του Μαυροκορδάτου) ο χαρακτήρας του Καποδίστρια, επειδή έβλεπε σ’ αυτόν τον συνδυασμό του πραγματικού πατριώτη με τον ψυχρό πραγματιστή. Ήταν πλέον βέβαιος ότι το ελληνικό έθνος διέθετε έναν φυσικό ηγέτη που μπορούσε να το οδηγήσει στην αναγέννησή του. Ασπάσθηκε τις απόψεις του και προσπάθησε να στηρίξει κι αυτός τους οικονομικά αδύναμους Έλληνες φοιτητές, αυτούς που θα συνιστούσαν στο μέλλον τη νέα ελίτ των Ελλήνων που ο Καποδίστριας ήθελε να διαμορφώσει. »

«Ο Αλέξανδρος είχε θέσει το ερώτημα στον Καποδίστρια και για έναν ακόμα λόγο. Από το καλοκαίρι του 1817, ο Μαυροκορδάτος είχε γίνει μέλος μιας μυστικής πατριωτικής οργάνωσης, που είχε ιδρυθεί το 1814 με σαφή σκοπό: να οργανώσει μια εθνική επανάσταση. Έκτοτε, η αποστολή του είχε γίνει ιδιαίτερος δύσκολη: έπρεπε να καταφέρει να ισορροπήσει ανάμεσα στην υψηλή θέση του στην οθωμανική διοίκηση και τη συμμετοχή του σε μια οργάνωση που απεργαζόταν την ανατροπή της».

Χαρμπί, πολέμιοι του Ισλάμ

Το πλαίσιο, η συνθήκη, η μεγάλη εικόνα έχει τεράστια σημασία για την κατανόηση του φαινομένου αλλά και το κλίμα του βιβλίου.

«Η είδηση για την Ελληνική Επανάσταση στις παραδουνάβιες ηγεμονίες έφτασε στην Κωνσταντινούπολη το απόβραδο της 1ης Μαρτίου. Ο Ρώσος πρέσβης, όμως, είχε μάθει τα πάντα αρκετές ώρες νωρίτερα. Δεν επρόκειτο για μια συνηθισμένη ανταρσία κάποιου ισχυρού τοπικού μπέη που διεκδικούσε αυτονομία σε μια συγκεκριμένη περιοχή, όπως ο Αλή Πασάς. Δεν επρόκειτο για επανάσταση σε μια μεμονωμένη επαρχία, όπως ήταν ο ξεσηκωμός των Σέρβων. Σύντομα, οι Οθωμανοί συνειδητοποίησαν πως αυτοί οι άπιστοι, αυτοί οι αχάριστοι ραγιάδες, οι καταραμένοι Ρωμιοί, ξεσηκώνονταν σε κάθε σημείο των ευρωπαϊκών εδαφών της οθωμανικής Αυτοκρατορίας! Από το Ιάσιο μέχρι την Κρήτη, από την Πάτρα μέχρι τη Σάμο. Όμως, το χειρότερο όλων, το αδιανόητο, ήταν το θράσος τους να σχεδιάζουν να καταλάβουν την ίδια την Κωνσταντινούπολη, να καταστρέψουν τον πανίσχυρο οθωμανικό στόλο μέσα στο ίδιο του το λιμάνι, να συλλάβουν τον σουλτάνο μέσα στην ίδια του την πρωτεύουσα! Οι Οθωμανοί ήταν έξω φρενών με το θράσος των Ελλήνων, αλλά και τρομοκρατημένοι από την πονηριά τους. Για πρώτη φορά στη ζωή τους οι μουσουλμάνοι κάτοικοι της Κωνσταντινούπολης ένιωθαν απειλούμενοι. Δεν φοβούνταν μια κραταιά αυτοκρατορία, όπως η Ρωσία, αλλά τους ίδιους τους τους ραγιάδες. Η ιδέα και μόνο ήταν εξωφρενική! Η πρώτη αντίδραση του σουλτάνου ήταν να κηρύξει γενική επιστράτευση. Έφτασε στο σημείο να κλείσει όλα καταστήματα πουλούσαν οινοπνευματώδη και είδη πολυτελείας για να αποθαρρύνει την κραιπάλη και τη φιληδονία. Για τους Οθωμανούς ήταν ένας Ιερός Πόλεμος, ένας πόλεμος επιβίωσης ενάντια στους ορθόδοξους χριστιανούς, τους αξιοκαταφρόνητους, αχάριστους Ρωμιούς, και τους φοβερούς και τρομερούς Ρώσους. Στην Κωνσταντινούπολη συγκεντρώθηκαν 100.000 στρατιώτες σκορπίζοντας τον τρόμο όχι μόνο στους Έλληνες και τους χριστιανούς της πόλης, αλλά και σε πολλούς φιλειρηνικούς μουσουλμάνους».

Ο Αθανάσιος Διάκος οδηγεί τους Δερβενχωρίτες στον Αγώνα, από τον Peter von Hess. Το πρωτότυπο σε κάρβουνο βρίσκεται στο Μουσείο της Πόλης του Μονάχου

«Τούρκος μη μείνει στον Μοριά, μηδέ στον κόσμο όλο»

Ολα υπάρχουν με έναν τρόπο μέσα στο βιβλίο του Χατζή. Και το ουρλιαχτό των σφαγμένων αλλά και ο κυνισμός της πολιτικής, με κορυφαία ίσως τη ρήση του Κλέμενς φον Μέτερνιχ, το καλοκαίρι του 1821: «Οι Τούρκοι κατασπαράζουν τους

Έλληνες και οι Έλληνες αποκεφαλίζουν τους Τούρκους. Δεν έχω ακούσει καλύτερη είδηση».

Εμβληματική, ως προς την κρίσιμη διάσταση της ιστορικής αλήθειας, είναι η αναφορά στη σκληρότητα εγκλημάτων του πολέμου.

«Όχι μόνο οι Οθωμανοί, αλλά και οι Έλληνες, ιδίως στην αρχή της Επανάστασης, χρησιμοποίησαν φρικτές μεθόδους τιμωρίας και εκτέλεσης των εχθρών τους. Οι Οθωμανοί δεν είχαν το μονοπώλιο στις φρικαλεότητες ή τα μαζικά εγκλήματα. Οι Έλληνες σκότωναν συστηματικά τους αιχμαλώτους, ενίοτε δε και τους ομήρους ή τους Οθωμανούς που παραδίδονταν έπειτα από σύναψη συμφωνιών παράδοσης και ασφαλούς διέλευσης. (...)»

« (...) Ο Φίνλεϊ καταγράφει επιμελώς κάθε ελληνική φρικαλεότητα. Όταν οι Σπετσιώτες αιχμαλώτισαν δυο οθωμανικά πλοία (μια κορβέτα κι ένα μπρίκι), «οι μουσουλμάνοι που επέβαιναν μεταφέρθηκαν στις Σπέτσες, όπου πολλοί δολοφονήθηκαν εν ψυχρώ, ενώ άλλοι βασανίστηκαν με τόση αγριότητα, ώστε η αισχύνη ανάγκασε του Έλληνες να κουκουλώσουν αυτή την πρώτη νίκη του ελληνικού ναυτικού, για να συγκαλύψουν τα εγκλήματα που τη συνόδευσαν». Σε ένα άλλο περιστατικό, την ίδια περίοδο, «οι Υδραίοι δολοφόνησαν εν ψυχρώ όλους όσοι επέβαιναν στο πλοίο. Ανήμποροι γέροντες, κυρίες της ανώτερης τάξης, πανέμορφες σκλάβες και νήπια σφαγιάστηκαν στο κατάστρωμα σαν γελάδια. Είναι γεγονός ότι τόσο στην ξηρά όσο και στη θάλασσα, σκοπός ήταν ο αφανισμός των αντιπάλων».

Δεν υπήρχε σημείο της ελληνικής χερσονήσου όπου να μη σημειώνονται φρικαλεότητες. Σε περιοχές της Κεντρικής Ελλάδας, όπως η Μαγνησία: «Στις 19 Μαΐου ένα σώμα ενόπλων μπήκε στα Λεχώνια, έσφαξε τον αγά και θανάτωσε εξακόσιους μουσουλμάνους, δολοφονώντας αδιακρίτως άντρες, γυναίκες και παιδιά», ή της Βόρειας Ελλάδας, όπως στη Νάουσα: «Στη Νάουσα άντρες, γυναίκες, παιδιά (μουσουλμάνοι) σφαγιάστηκαν χωρίς οίκτο». Όμως τίποτα δεν μπορεί να συγκριθεί με τη σφαγή της Τριπολιτσάς».

ΥΓ.: Το βιβλίο είναι ήδη έτοιμο σε αγγλική μετάφραση, θα επιχειρήσει να προσελκύσει μέρος και του διεθνούς κοινού για τον «Ενδοξότερο Αγώνα».

Πηγή: Protagon.gr